

Наталія ШВЕД,
вчитель логопед
КЗ «ДНЗ №60 ВМР»

Вчимо дітей з РАС ставити запитання

Етапи формування мовленнєвої комунікації дитини супроводжуються удосконаленням слухомовленнєвого сприйняття, оволодінням довільною слухомовленнєвою пам'яттю, використанням, з метою комунікації, інтонаційних засобів мовлення, а також формуванням фонематичного слуху.

Відомо, що усне мовлення й усні мовленнєві висловлювання формуються у дітей з нормальним мовленнєвим розвитком до 2-3 років (їх супроводжує посилений розвиток розуміння і сприйняття мовлення дорослих).

Саме в цей час, у дітей з аутизмом, все більш помітним стає поступове відставання у розвитку мовлення. Це проявляється, не стільки в бідному словниковому запасі, скільки не в умінні використовувати ці слова для комунікації.

Тому, завдання логопеда, у роботі з дитиною із аутичним спектром, полягає в необхідності сформувати у нього потребу у використанні слів, потребу у цілеспрямованій комунікації, в оволодінні засобами, необхідними для цього.

Засвоєння мовлення у дитини з аутизмом відбувається на основі наслідування, або імітації. Наслідування в мовленнєвій діяльності виступає передумовою як активізації мовлення дітей так і ціленаправленого навчання мовленнєвій діяльності.

В моїй практиці є діти з аутизмом старшого віку з різними рівнями мовленнєвого розвитку. Моїм завданням є необхідність створювати певні комунікативні стереотипи, які потім дитина з допомогою всіх фахівців, що працюють з нею, може перенести в більш широкі комунікативні ситуації.

У дітей з РАС діалогічне мовлення самостійно не розвивається. Не потрібно поспішати виправляти труднощі звуковимови такої дитині, так як зосередження на звуковій, а не на змістовній стороні мовлення може уповільнити розвиток комунікативної функції.

Коли дитина уже може імітувати дії, може наслідувати мовлення, тоді можна говорити про розвиток у дитини діалогічної компетенції. Одним з таких завдань я бачу розвиток вміння ставити запитання, бути ініціатором діалогу. Адже пізнавальна активність дитини, що змушує її запитувати, спонукає дитину вступати у спілкування з дорослими та однолітками. А для власного особистісного розвитку та успішної соціалізації дитина повинна навчитися спілкуватися з оточуючими, навчитися пізнавати світ за допомогою мови і мовлення.

Якщо діти, з нормальним мовленнєвим розвитком, проявляють ініціативу у веденні діалогу і можуть підтримувати розмову на теми, які їм знайомі, використовуючи при цьому у власному мовленні прості речення, ставлячи запитання («чомучки»), то у дітей з аутистичними розладами ініціативність у спілкуванні майже відсутня.

Працюючи над збагаченням словника у особливої дитини, я не раз запитую у неї: «Що це?», «Хто це?», використовуючи запитальну інтонацію, додаючи відповідну емоцію. Тому, коли я пропоную їй пограти у гру «Що сховано?», дитина чує уже знайомі запитання, але тепер їй доведеться ще й виконати інструкцію: «Запитай».

Гра «Що заховано?»

Учитель-логопед демонструє закриту непрозору коробочку, в якій заховано будь-який предмет, що відповідає на запитання «Що?» або «Хто?»

ФОТО №1

«Чарівна торбинка»

1 незнайома річ → «Що це?» → підказка → закріплення правильної відповіді

ФОТО №2

Ось як це відбувається:

- Логопед демонструє дитині закриту непрозору скриньку в якій схований будь-який предмет, що відповідає на запитання «Що?». Загадково потрушуючи скринькою, запитує «Що це?», Хочеш дізнатися? ЗАПИТАЙ (виділяю інтонацією слово) у мене: «ЩО ЦЕ?» Дитина з ехололією може зразу сказати «Що це?». Інша дитина може повторити за логопедом після 2 – 3 с проб (в неї вже є навик імітації, або наслідування). Дитина, яка тільки опановує мовлення може сказати «ЩО». Зразу після цього логопед віддає скриньку з пропозицією: «Подивись, що там». Звичайно, для першого разу необхідно покласти в скриньку предмет чи смаколик, який є стимульним для цієї дитини. Повторити маніпуляції зі скринькою, ще 2 – 3 рази. А потім довго і терпеливо, щоденно грати у цю гру доти, поки дитина без нагадування «Запитай», сама буде ставити запитання.

Щоб урізноманітнити ситуації, замість іграшок беру картинки. Поклала 4 картинки, які дитина вже може назвати, перед дитиною.

Щоб урізноманітнити ситуацію, замість іграшок можна використовувати картинки

ФОТО №3

Наступним етапом буде розігрування ситуації, коли дитині пропонуються знайомі іграшки чи предмети, які можуть витягуватися, наприклад, з «чарівної торбинки»: тарілка, чашка, каструльки і незнайома для цієї дитини річ – кавоварка. – “Що це? Ти знаєш?»; Запитай, «Що це?» (використовую підказку). Закріплюю тільки правильну відповідь. (використовую стимули).

“Що ти бачиш на столі?»; Допомагаю дитині називати картинки по порядку: м'яч, вата, сани, вода. Після декількох серій самостійних відповідей, забираю одну картинку і міняю її на іншу, яку дитина не може назвати. Знову пропоную назвати ряд картинок. Коли дитина зліва направо дійде до незнайомої картинки, підказую запитання: «Що це?». Коли дитина запитала, підкріплюю відповідь похвалою: «молодець, хороше запитання» і відповідаю: - “Це вага”. Кожну вправу проводжу з новим набором картинок (3 відомих та 1 невідома). Місцезнаходження невідомого

предмета постійно змінюю. Ця незнайома картинка буває то 3, то 1, а то і 4. Кожного наступного разу намагаюся зменшувати підказки та допомогу.

Для кожної дитини з РАС такі ігри відбуваються по своєму, з різним наповненням, темпом, допомогою, стимулами, в залежності від її особливостей та комунікативної зацікавленості. Відомо, що діти з аутистичними порушеннями, так само, як і діти з нормальним мовленнєвим розвитком, відчувають потребу у спілкуванні.

Відмова від мовлення як комунікативного засобу є не причиною, а наслідком аутистичного розвитку.

Наступним етапом навчання дітей ставити запитання будуть аналогічні дії з іграшками, про які можна запитати - «Хто це?».

запитання ДЕ?

1. ПОПРОСИТИ ДАТИ ПРЕДМЕТ, ПЕРЕД ТИМ ЗАХОВАВШИ ЙОГО

Напр., "Настя, дай олівець". А олівець на звичному місці немає

2. ЗАХОВАТИ ПРЕДМЕТ, ЯКИЙ ДАЄ ДОСТУП ДО МОТИВАЦІЙНОГО СТИМУЛУ

Напр., дитина любить мультики. Дитина: "Мамо, включи мультики". Мама: "Дай пульта", Дитина: "А де пульт?"

3. ЗАХОВАТИ ПРЕДМЕТ, ЯКИЙ ДИТИНА МАЄ ВИКОРИСТАТИ

Напр., заховати один черевик, заховати рукавичку...
Мама: "Ігор, взувайся" Ігор взув один черевик. Мама "Ігор, взувай другий", а другого немає Ігор "Де черевик"

ФОТО №4

І завершальними, в навчанні особливих дітей ставити запитання, буде серія ігор на місцезнаходження предмета. Запитання: «Де?» (лежить, сховався, сидить, бачиш, чуєш, ...)

✓ Знову беру іграшку - стимул чи предмет та демонструю дитині. На столі три різні коробки, в одній з них такий самий предмет.

Даю інструкцію:

- ✓ "Я сховала печиво у одній з цих коробок. Запитай у мене, ДЕ я сховала і я тобі його дам. ДЕ сховала?"
- ✓ Знову ж таки ехололік скаже «Де сховала?», а дитина з початковим рівнем промовить «Де?». «Тут» - і дитина отримує смаколик. Головне, що

формується розуміння комунікації, прояв ініціативи, розвиток діалогічних умінь. Гру можна повторювати з іграшками, картинками, одягом дитини в ситуації збору на прогулянку, в грі «Піжмурки» з іншими дітьми.

Наприклад: Розкласти 5 предметів, які дитина може назвати, позаду стільчика, на якому сидить дитина.

Попередньо покажіть їх і назвіть:

- ✓ Дивись, тут м'яч, машина, книжка, олівець та лялька. Встань і візьми ляльку. Дитина виконує. Після трьох правильних виконань, непомітно для дитини, забираю один предмет і кажу взяти саме його. Дитина встане і тільки почне шукати цей предмет (м'яч), логопед каже: «Де м'яч?». Вслід за запитанням даю відповідь «Ось м'яч». Показую дитині м'яча. І так 3 - 4 рази. Потім запитую про предмет, який лежить на місці. «Де олівець?», «Тут є олівець». Так потрібно чергувати вправи. Закріплюємо дії та відповіді. З кожним разом допомогу (підказку) послаблюю, поки дитина вільно не почне виконувати завдання.

«Де м'яч?» → «Ось м'яч»
«Де олівець?» → «Ось олівець»

ФОТО №5

Обов'язковим є домашнє завдання. Пояснюю мамі, як в домашніх умовах створити ситуацію «ЗАПИТАЙ». Наприклад, про нову приготовлену страву запитати: «Що це?», чи про відсутню зубну щітку у ванні: «Де щітка?»

Продумую ситуації та консультую вихователів, як краще використати режимні моменти для спонукання дитини запитувати, використовувати набуті знання на практиці. Рекомендую вихователю, під час зображувальної діяльності, приготувати все для малювання. А потім, непомітно, вихователь

забирає олівці, а сам спонукає дитину починати малювати. Коли дитина починає шукати олівці, її потрібно "підвести" до запитання - «Де олівці?» Вихователь зразу ж відповідає: «Ось олівці» та показує їх дитині. Закріплює та повторює діалог.

Навички використання активного мовлення у процесі спілкування, які поступово з'являються і накопичуються у дитини, необхідно використовувати у всіх можливих ситуаціях. Всі види допомоги дитині, використовуються гнучко, змінюючи варіанти і ступінь допомоги. Спочатку дорослий надає пряму допомогу – озвучує бажання дитини, пропонує вибір з можливих варіантів, у подальшому допомога стає опосередкованою: дорослий задає дитині допоміжні запитання, спонукає її використовувати наявні способи спілкування: жести, слова, дії, рухи («Покажи!», «Запитай!» тощо). Важливо при взаємодії з дитиною не забувати про головну мету: діалог між дитиною і дорослим повинен завершитися позитивним результатом.

Розвитку мовлення дітей сприяють ті вправи та ситуації, які цікаві дитині, або містять матеріал, що заохочує до мовленнєвої активності.

Вчити дітей запитувати про Дії предметів та їх ОЗНАКИ потрібно на етапі розвитку зв'язного мовлення: розширення фрази, складання описової розповіді і таке інше. Такі ігри будуть доцільні і для нормотипових дітей, адже їх теж потрібно вчити запитувати, хоча мета, темп та часові рамки таких занять можуть відрізнятись.

📖 Література, на основі якій ми вчимо дітей ставити запитання.

Література на основі якої ми вчимо дітей ставити запитання:

1. Тара Делані "Розвиток основних навичок у дітей з аутизмом"
2. Сара Ньюмен "Ігри та заняття з особливою дитиною"
3. Мері Лінч Барбера "Дитячий аутизм та вербально-поведінковий підхід".
4. А. Хаустов "Формування життєвих компетенцій у дітей з РАС"
5. В. С. Сандрикова "Логопедичні ігри та вправи для розвитку мовлення дітей з аутистичними розладами"
6. М. К. Шермет, Н. В. Базима "Розвиток мовленнєвої активності дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку"
7. Скришник Т.В., Беляк С.В. Роль візуальної підтримки в комунікативно-мовленнєвому розвитку дітей з аутизмом

ФОТО № 7

Розвитку мовлення дітей сприяють ті вправи і ситуації, які цікаві дитині

ФОТО №6